

-Ce se poate observa pe teren în luna octombrie – câteva repere

October era cea de-a opta lună – *octo* – din calendarul roman. Numele popular al acestei luni, la români, este *brumărel*.

Ciuperci comestibile:

Tremuricii sau urechiușele (*Tremellon gelatinosum*), drelele (*Auricularia mesenterica*), buretele-de-soc sau urechea-ludei (*Auricularia auricula*), rămurelele sau opinticii (*Ramaria botrytis*), creasta-cocoșului (*Clavaria crispa*), porcanul sau buretele-uliului (*Sarcodon imbricatum*), buretele-țepos (*Hydnum repandum*), limba-boului (*Fistulina hepatica*), bureții-iepurești (*Polyporus umbellatus*), bureții-călugărești (*Polyporus frondosus*), piciorul caprei (*Polyporus pes-caprae*), buretele-oilor (*Polyporus ovinus* și *Polyporus confluens*), urechea-nucului (*Polyporus squamosus*), trâmbița-piticilor (*Craterellus cornucopioides*), bureții-galbeni (*Cantharellus cibarius*), trompeta-căprioarei (*Cantharellus tubaeformis*), buretele-cornet (*Pleurotus cornucopiae*), păstrăvul-de-fag (*Pleurotus ostreatus*), *Hygrophorus penarius*, *Hygrophorus chrysodon*, *Hygrophorus poetarum*, *Hygrophorus olivaceoalbus*, bureții-melcești (*Hygrophorus eburneus*), *Hygrophorus camarophyllus*, *Camarophyllus pratensis*, *Hygrophorus agathosmus*, *Hygrophorus russula*, *Hygrophorus pudorinus*, *Hygrophorus leucophaeus*, *Camarophyllus virgineus*, *Camarophyllus lacmus*, *Hygrocybe punicea*, *Hygrocybe conica*, *Hygrocybe nigrescens*, *Hygrophorus coccineus*, usturoiașii (*Marasmius alliaceus*), bureții-de-rouă (*Marasmius oreades*), cocârții (*Marasmius scorodonius*), *Laccaria amethystina*, pâlnia-brumată (*Laccaria laccata*), *Clitocybe odora*, *Clytocybe geotropa*, *Clitocybe inversa*, *Clitocybe alexandri*, *Pseudoclitocybe cyanthiformis*, *Cantharellula umbonata*, gălbiorii-falși (*Hygrophoropsis aurantiaca*), ghebele (*Armillariella mellea*), giuganul (*Armillariella imperiale*), *Armillariella tabescens*, *Collybia butyracea*, *Collybia dryophila*, ghebele-de-stejar (*Collybia fusipes*), *Collybia platyphylla*, ghebele-tomnatic sau ciuperca-ului (*Collybia velutipes*), gheba-de-pădure (*Xerula longipes*), *Mucidula radicata*, *Lyophyllum decastes*, *Lyophyllum fumosum*, *Lyophyllum immundum*, *Lyophyllum infumatum*, *Lyophyllum connatum*, *Lyophyllum loricatum*, *Calocybe carnea*, *Tricholoma caligatum*, nicureții (*Tricholoma robustum*), ciuperca-plopului (*Tricholoma populinum*), roșcovanele (*Tricholoma rutilans*), buretele-călărețului (*Tricholoma flavovirens*), *Tricholoma orirubens*, *Tricholoma scalpturatum*, ciuperca-șoarecelui sau ciuperca-de-culoarea-pământului (*Tricholoma terreum*), porumbițele (*Tricholoma columbetta*), *Tricholoma portentosum*, *Tricholoma fucatum*, *Tricholoma goniospermum*, *Melanoleuca brevipes*, *Melanoleuca melaleuca*, *Leucopaxillus paradoxus*, nicoretele-vânăț sau violetele (*Lepista nuda*), nicoretele (*Lepista personata*), *Lepista nebularis*, *Lepista panaeola*, sălcioara sau buretele-de-mușchi (*Clitopilus prunulus*), *Limacella guttata*, *Limacella glioderma*, crăița sau buretele-domnesc (*Amanita caesarea*), cucii (*Amanita rubescens*), *Amanita spissa*, *Volvarellia bombycina*, buretele-cerbilor (*Pluteus cervinus*), *Pluteus salicinus*, *Pluteus atromarginatus*, *Pluteus umbrosus*, ciuperca-de-cultură sau șampinionul (*Agaricus bisporus*), ciuperca-albă termofilă (*Agaricus bitorquis*), ciuperca-de-câmp (*Agaricus arvensis*), ciuperca-de-bălegar (*Agaricus campestris*), ciuperca-de-pădure (*Agaricus silvaticus*, *Agaricus silvicola* și *Agaricus vaporarius*), *Agaricus augustus*, *Agaricus haemorrhoidarius*, *Agaricus comtulus*, pălăria-șarpelui, piciorul-căprioarei sau parasolul (*Macrolepiota procera*), buretele-șerpesc-șofraniu (*Macrolepiota rhacodes*), gheba-de-pășune (*Macrolepiota excoriata*), *Lepiota mastoidea*, gheba-de-brad (*Lepiota clypeolaria*), *Lepiota ventriosopora*, buretele-cu-perucă (*Coprinus comatus*), buretele-de-cerneală (*Coprinus atramentarius*), buretele-de-rouă (*Coprinus micaceus*), *Psathyrella velutina*, *Psathyrella pyrotricha*, *Psathyrella spadicea*, *Psathyrella hydrophyla*, *Agrocybe aegerita*, *Agrocybe dura*, popincii sau gheba-ciobanilor (*Pholiota mutabilis*), *Pholiota aurea*, bureții-solzoși (*Pholiota squarrosa*), *Pholiota adiposa*, *Flammula lenta*, *Stropharia aeruginosa*, *Cortinarius praestans*, *Cortinarius collinitus*, *Cortinarius fulgens*, *Cortinarius multiformis*, hreanul-pădurii (*Cortinarius varius*),

Cortinarius violaceus, *Cortinarius armillatus*, *Leucocortinarius bulbiger*, ciuperca-țișănească (*Rozites caperata*), bureții-de-prun (*Rhodophyllus prunuloides*), bălușca-molidului (*Gomphidius glutinosus*), bălușca-purpurie (*Gomphidius viscidus*), *Gomphidius maculatus*, hribul sau mânătarca (*Boletus edulis*), turta-vacii sau văcuțele (*Boletus luteus*), pitoanca (*Boletus aereus*), mânătarca (*Boletus pinicola*), *Boletus appendiculatus*, pitoașca (*Boletus granulatus*), hribul-albastru (*Boletus cyanescens*), hribul-castaniu (*Boletus castaneus*), pitârçuța (*Boletus aurantiacus*), chitarca sau hribul-plopului (*Boletus duriusculus*), boletusul-cu-piciorul-roșu (*Boletus erythropus*), *Boletus fragrans*, *Boletus fechtneri*, hribul-murg (*Boletus badius*), *Boletus pulverulentus*, buretele-elegant (*Boletus elegans*), bureții-de-stejar (*Boletus sanguineus*), buretele-de-mesteacăn sau pitarca-de-mesteacăn (*Boletus scaber*), buza-berzei (*Boletus subtomentosus*), hribul-de-mușchi (*Boletus chrysenteron*), buretele-cerbilor (*Boletus parasiticus*), *Boletus aeruginascens*, *Boletus tridentinus*, *Boletus impolitus*, pita-vacii (*Boletus bovinus*), *Boletus queletii*, *Boletus variegatus*, *Boletus cramesinus*, *Boletus rubellus*, roșcovul (*Lactarius deliciosus*), iuțarii (*Lactarius piperatus*), roșcovelul (*Lactarius volemus*), rășcovul (*Lactarius deterrimus*), *Lactarius sanguifluus*, rășcovul-de-mesteacăn (*Lactarius salmonicolor*), crânțaneii sau vinețica-lăptoasă (*Russula delica*), *Russula ochroleuca*, *Russula decolorans*, scrumbia-pădurii (*Russula xerampelina*), pânișoara (*Russula lepida*), hulubița sau vinețica (*Russula cyanoxantha*), pâinea-pământului (*Russula vesca*), *Russula puellaris*, *Russula olivascens*, pânișoara-cucului (*Russula integra*), *Russula nigricans*, *Russula claroflava*, *Russula obscura*, *Russula lilacea*, *Russula velenovskyi*, *Russula nauseosa*, *Russula pseudointegra*, beșica-porcului (*Calvatia maxima*), pufaiul-comun sau buretele-cerbilor (*Lycoperdon piriformae*), cașul-ciorii (*Lycoperdon perlatum*), gogoșa (*Bovista nigrescens*), zburătoarea-cenușie (*Bovista plumbea*), *Aleuria vesiculosa*, urechiușile (*Aleuria aurantia*), *Otidea onotica*, urechiușa-bârligată (*Peziza badia*), trufa-de-vară (*Tuber aestivum*), trufa-de-iarnă (*Tuber melanosporum*), *Tuber rufum*, *Tuber puberulum*, trufa-albă-de-Transilvania (*Choiromyces venosus*)...

Ciuperci toxice :

Buretele-viperei (*Amanita phalloides*), buretele-pestriț (*Amanita panterina*), muscarița (*Amanita muscaria*), buretele-primăvărat (*Amanita verna*), *Amanita porphyria*, buretele-de-lămâie (*Amanita citrina*), *Agaricus xanthodermus*, *Clitocybe dealbata*, *Clitocybe cerussata*, *Clitocybe rivulosa*, *Clitocybe candicans*, *Clitocybe phyllophila*, cenușăreasa sau ciuperca-cețurilor (*Clitocybe nebularis*), *Tricholoma pardinum*, gălbenița (*Tricholoma sulphureum*), *Cortinarius orellanus*, bureții-de-mesteacăn (*Cortinarius cinnamomeus*), *Dermocybe sanguinea*, *Hebeloma sinapizans*, *Inocybe fastigiata*, *Inocybe patouillardi*, *Entoloma rhodopolium*, buretele-vrăjitoarei sau mitarca-grasă (*Boletus luridus*), *Hydnotria tulasnei*, *Tuber rapaeodorum*, *Tuber fulgens*, buretele-cerbilor (*Scleroderma citrinum*), buretele-cerbilor-fals (*Scleroderma verrucosum*), pânișoara-piperată sau vinețica-focului sau și scuipatul-dracului (*Russula emetica*), buretele-bălos (*Russula foetens*), bureții-flocoși (*Lactarius torminosus*), *Lactarius scrobiculatus*, *Lactarius picinus*, *Lepiota helveola*, *Psilocybe semilanceata*, gheba-pucioasă (*Hypholoma fasciculare*), buretele-iepuresc sau mingea-de-puf (*Calvatia utriformis*), bureții-porcești (*Paxillus involutus*), *Rhodophyllus staurosporus*.

Plante:

În luna octombrie fiind puține plante înflorite, circa 200 specii, se identifică ceva mai ușor. Regăsim înflorite următoarele specii cu flori **albe**: traista-ciobanului (*Capsella bursa-pastoris*), ciucușoara sau albița (*Berteroa incana*), turița sau lipicioasa (*Galium aparine*), hrana-vacii (*Spergula arvensis*), *Cerastium holosteoides* sau *Cersatium caespitosum*, rocoina (*Stellaria media*), zârna (*Solanum nigrum*), ciunăfaia (*Datura stramonium*), floarea-de-ochi, buruienita sau silurul (*Euphrasia officinalis*), iarba-roșie sau ardeicul-broaștei (*Polygonum*

persicaria), iarba-roșie (*Polygonum lapathifolium*), romanița-de-câmp (*Anthemis arvensis*), busuiocul-sălbatic (*Galinsoga parviflora*), margaretele (*Leucanthemum vulgare* sau *Chrysanthemum leucanthemum*), bătrânișul (*Conyza canadensis* sau *Erigeron canadensis*), bunghișorul (*Erigeron annuus* sau *Stenactis annua*), bănuțeei (*Bellis perennis*), coada-șoricelului (*Achillea millefolium*).

Dintre plantele cu **florile galbene** regăsim în această lună muștarul-de-câmp (*Sinapis arvensis*), *Erucastrum gallicum*, ranunculul-înflăcărat (*Ranunculus flammula*), boglarii (*Ranunculus sceleratus*), *Hypericum humifusum*, *Fumana procumbens*, viorelele-de-ogoare (*Viola arvensis*), trei-frați-pătați (*Viola tricolor*), avrămeasa (*Kickxia elatine*), linarița (*Linaria vulgaris*), jaleșul-de-câmp (*Stachys recta*), cinstețul sau coceanul-căpresc (*Salvia glutinosa*), zăbreaua sau cânepița (*Galeopsis speciosa*), laptele-cucului (*Euphorbia helioscopia*), trifoiul-mărunt (*Medicago lupulina*), splinuța (*Solidago virgaurea*), cioroiul (*Inula salicina*), dentița (*Bidens tripartita*), cârligioarele (*Bidens cernua*), spălăcioasa (*Senecio vernalis*), cruciulița-lipicioasă (*Senecio viscosus*), cruciulița (*Senecio vulgaris*), *Leontodon hispidus*, susaiul (*Sonchus arvensis*), susaiul-aspru (*Sonchus asper*), amăruța (*Picris hieracioides*), vulturica-păroasă (*Hieracium pilosella*), vulturica (*Hieracium sabaudum*), napul-porcesc sau topinamburul (*Helianthus tuberosus*).

Dintre plantele cu petale **roșii, roz sau purpurii** le regăsim înflorite pe următoarele specii: scânteuțe (*Aster novi-belgii*), *Cakile maritima euxina*, brândușa-de-toamnă (*Colchicum autumnale*), vălul-miresei (*Gypsophila muralis*), garoafa-de-munte (*Dianthus superbus*), *Malva moschata*, nalba (*Malva sylvestris*), *Malva alcea*, iarba-neagră sau mărtăloaga (*Calluna vulgaris*), scânteuța sau iarba-de-păsări (*Anagallis arvensis*), ciclamenul (*Cyclamen purpurascens* sau *Cyclamen europaeum*), năpraznica (*Geranium robertianum*), priboiul (*Geranium rotundifolium*), pliscarița (*Geranium pyrenaicum*), *Galeopsis bifida*, fața-măței (*Galeopsis angustifolia*), lungurica (*Galeopsis tetrahit*), apărătoarea sau iarba-stupului (*Clinopodium vulgare* sau *Satureja vulgaris* sau și *Calamintha clinopodium*), cimbrișorul (*Thymus pulegioides* sau *Thymus ovatus*), *Armeria maritima*, bănuțeei (*Bellis perennis*), coada-șoricelului (*Achillea millefolium*) bis, albăstrița sau corobatica-de-câmp (*Centaurea jacea*).

Dintre plantele cu **flori albastre, lila sau violet** regăsim vinețelele sau săpunelele (*Aster novae-angliae*), *Cakile maritima euxina* bis, *Sherardaria arvensis*, veronica-de-câmp (*Veronica arvensis*), ventrilica (*Veronica persica* sau *Veronica byzantina*), brândușa-de-toamnă (*Colchicum autumnale*) bis, scânteuța sau iarba-de-păsări (*Anagallis arvensis*) bis, *Gentiana germanica* sau *Gentianella germanica*, tri-frați-pătați sau barba-împăratului (*Viola tricolor*) bis, avrămeasa (*Kickxia elatine*) bis, zăbrea sau cânepița (*Galeopsis speciosa*) bis, mușcatul-dracului sau tătaișa-albă (*Scabiosa columbaria*), *Jasione montana*, stelița-vânăță (*Aster amellus*), bunghișorul (*Erigeron annuus* și *Erigeron acris*) bis, albăstrițele sau vinețelele (*Centaurea cyanus*), albăstrița sau corobatica de câmp (*Centaurea jacea angustifolia*) bis, cicoarea (*Cichorium intybus*).

Dintre plantele cu petale **verzi, brune sau nesemnificative** pe care le regăsim înflorite în luna octombrie sunt: ața-de-mare (*Ruppia maritima*), urzica-mare (*Urtica dioica*), brânca sau iarba-sărată (*Salicornia europaea*), loboda (*Atriplex patula* și *Atriplex hastata* sau *Atriplex prostrata*), hrișca (*Fagopyrum esculentum* sau *Fagopyrum sagittatum*), hrișca-urcătoare (*Fallopia convolvulus* sau *Polygonum convolvulus*), troscotul (*Polygonum aviculare*), trepădătoarea (*Mercurialis annua*), aliorul sau laptele-cucului (*Euphorbia helioscopia*) bis, laptele-câinelui (*Euphorbia peplus*), *Euphorbia exigua*, măselarița sau nebunarița (*Hyoscyamus niger*), drencele (*Callitriche palustris*), pătlagina-mare (*Plantago major*), *Plantago cornopus*, scaietele-popii (*Xanthium strumarium*).

Gramineele și speciile asemănătoare lor pe care le regăsim în floare în luna octombrie sunt: obsiga (*Bromus erectus*), hirușorul (*Poa annua*), meișorul (*Digitaria sanguinalis* sau *Panicum sanguinalis*), mohorul, mohorul-lat sau mohorul-înalt (*Echinochloa crus-galli*), mohorul-verde (*Setaria viridis*), pipiriguțul (*Eleocharis acicularis*), *Isolepis setacea* sau *Scirpus setaceus*.

Dintre plantele cultivate amintim și pe mărită-mă-mamă (*Rudbeckia laciniata*).

În privința **arbuștilor** precizăm următoarele aspecte: pentru iederă (*Hedera helix*) octombrie reprezintă ultima lună în care este în floare. De asemenea, regăsim în floare iarba-neagră sau mărtăloaga (*Calluna vulgaris*) bis.

În luna octombrie începe diseminarea la brad (*Abies alba*), paltin-de-munte (*Acer pseudoplatanus*), carpen (*Carpinus betulus*), gorun (*Quercus petraea*), stejar (*Quercus robur*), stejar-roșu (*Quercus rubra*) – specie la care ghinda se maturizează după 2 ani, iar prin parcuri la tuie-gigantică (*Thuja plicata*) și *Tsuga heterophylla*. Continuă la arin-negru (*Alnus glutinosa*), fag (*Fagus sylvatica*), mestecăn (*Betula pendula*), frasin (*Fraxinus excelsior*), duglas (*Pseudotsuga menziesii*), tei-pucios sau tei-de-deal sau și tei-cu-frunza-mică (*Tilia cordata* sau *Tilia parvifolia*), tei-cu-frunza-mare (*Tilia platyphyllos*).

Până pe la jumătatea lunii își pierd frunzele mestecănu (*Betula pendula*), carpenul (*Carpinus betulus*), laricele (*Larix decidua*), iar până către sfârșitul lunii le pierd și paltinul-de-munte (*Acer pseudoplatanus*), fagul (*Fagus sylvatica*), frasinul (*Fraxinus excelsior*), cireșul-pășăresc (*Prunus avium*), stejarul-roșu (*Quercus rubra*).

Fructele curpenului (*Clematis vitalba*) încep să se maturizeze iar cele de porumbar (*Prunus spinosa*), măceș (*Rosa canina*) și de jugastru (*Acer campestre*) își continuă maturizarea. Acele zadei (*Larix decidua*) devin aurii iar la un moment formează la sol un covor de ace fine, mirositoare. Fructele de castan-porcesc (*Aesculus hippocastanum*) continuă să cadă din arbori. Fructele de frasin, castan-comestibil, fag, măr-pădureț ajung la maturitate. Ele asigură perpetuarea speciilor lemnoase iar animalele pădurii își vor face un strat de grăsime consumându-le, pentru a putea înfrunța rigorile iernii. Fructele de tisă, iederă, arin, atârând pe ramuri reprezintă adevărate cămări de alimente pentru păsări. Mamiferele în general se hrănesc cu jir, ghindă a cărărilor valoarea energetică este mult mai mare. În unele regiuni silvicultorii recoltează acuma fructele și semințele de paltin-de-munte, fag, sorb, nuc și castan-comestibil.

Oamenii de pe Valea Someșului continuă să scoată cartofii rămași în pământ. În prima decadă a lunii localnicii cosesc lucerna rămasă și o urcă pe pari ca să se usuce - așa numiții prepeleci. Înălță foștioroage. La fel, încep să care gunoiul de grajd afară, pe câmpuri.

De asemenea, în luna octombrie se pot consuma următoarele părți de plante:

Frunzele, de preferință tinere, de urzică (*Urtica dioica*), lobodă (*Chenopodium album*), măcrișel sau măcrișor (*Oxyria digyna*), răculeț (*Polygonum bistorta*), măcriș-comun (*Rumex acetosa*), nalbă (*Malva sylvestris*), micșunele (*Viola odorata*), hrean (*Armoracia rusticana*), muștar-negru (*Brassica nigra*), *Cakile maritima euxina*, traista-ciobanului (*Capsella bursa-pastoris*), hrean-sălbatic sau boghiță (*Rorripa sylvestris*), muștar-de-câmp (*Sinapis arvensis*), iarbă-roșie sau buruiana-viermelui (*Thlaspi arvense*), rechie (*Reseda lutea*), strugurii-ursului (*Arctostaphylos uva-ursi*), *Sedum reflexum* sau *Sedum rupestre*, crețișoară (*Alchemilla vulgaris*), cebărea (*Sanguisorba minor polygama*), lucernă (*Medicago sativa*), sulfină (*Melilotus officinalis*), trifoi-roșu (*Trifolium pratense*), măcrișul-iepurelui (*Oxalis acetosella*), piciorul-caprei (*Aegopodium podagraria*), limba-mielului sau otrățel (*Borago officinalis*), plumânărică sau miera-ursului (*Pulmonaria officinalis*), mătăcină,

roiniță sau iarba-stupului (*Melissa officinalis*), mentă-sălbatică (*Mentha arvensis*), cătușnică, iarbă-flocoasă sau iarba-mâței (*Nepeta cataria*), bălbisă sau iarba-păduchilor (*Stachys sylvatica*), pătlagină-mare (*Plantago major*), cărbuni sau pușca-dracului (*Phyteuma spicatum*), fetică (*Valerianella locusta oleracea*), crestată sau salata-câinilor (*Aposeris foetida*), *Hypochaeris glabra*, capul-călugărului (*Leontodon autumnalis*), susai (*Sonchus oleraceus*), păpădie (*Taraxacum officinale*), bănuței sau bumbuște (*Bellis perennis*), lemnul-Maicii-Domnului (*Santolina chamaecyparissus*), călăpăr (*Tanacetum vulgare*), podbal (*Tussilago farfara*), *Allium vianale*...

Plantele, respectiv **tijele** tinere de rocoină (*Stellaria media*), iarbă-grasă sau grașiță (*Portulaca oleracea*), iarbă-sărată (*Salicornia europaea*), traista-ciobanului (*Capsella bursa-pastoris*), năsturel (*Nasturtium officinale*), mătăcină, roiniță sau iarba-stupului (*Melissa officinalis*), bălbisă sau iarba-păduchilor (*Stachys sylvatica*), susai (*Sonchus oleraceus*), buruiana-cătanelor (*Galinsoga parviflora*)...

Rădăcinile (sau după caz, **rizomii**, **tuberculii**, **bulbii**) de răculeț (*Polygonum bistorta*), hrean (*Armoracia rusticana*), traista-ciobanului (*Capsella bursa-pastoris*), hrenoasă (*Lepidium latifolium*), cernețel, crânceș sau rădichioară (*Geum urbanum*), coada-racului sau argentină (*Potentilla anserina*), luminiță (*Oenothera biennis*), chimen sau săcăre (*Carum carvi*), morcov-sălbatic (*Daucus carota*), păstârnac (*Pastinaca sativa*), *Peucedanum ostruthium*, clopoței (*Campanula rapunculus*), cărbuni sau pușca-dracului (*Phyteuma spicatum*), crestată sau salata-câinilor (*Aposeris foetida*), cicoare (*Cichorium intybus*), *Scolymus hispanicus*, salsifis sau salată-de-iarnă (*Scorzonera hispanica*), păpădie (*Taraxacum officinale*), țăța-caprei (*Tragopogon pratensis*), scaiul-ooi (*Arctium lappa*), iarbă-mare (*Inula helenium*), armurariu sau scaiul-Sfintei-Marii (*Silybum marianum*), pir-târător (*Elymus repens*), trestie (*Phragmites australis*), *Allium vianale*...

Florile de muștar-negru (*Brassica nigra*), traista-ciobanului (*Capsella bursa-pastoris*), hrean-sălbatic sau boghiță (*Rorripa sylvestris*), rechie (*Reseda lutea*), lucernă (*Medicago sativa*), sulfină (*Melilotus officinalis*), *Hyssopus officinalis*, mătăcină, roiniță sau iarba-stupului (*Melissa officinalis*), păpădie (*Taraxacum officinale*), bănuței sau bumbuște (*Bellis perennis*), filimică (*Calendula arvensis*), mușețel (*Chamomilla suaveolens*)...

Fructele (**bacele**, **conurile**, **semințele**) de ienupăr (*Juniperus communis*), dracilă (*Berberis vulgaris*), mac (*Papaver rhoeas*), hamei (*Humulus lupulus*), castan-bun (*Castanea sativa*), fag (*Fagus sylvatica*), gorun (*Quercus petraea*), lobodă (*Chenopodium album*), spanacul-ciobanilor (*Chenopodium bonus-henricus*), știr (*Amaranthus retroflexus*), hrișcă-urcătoare (*Polygonum convolvulus*), troscot-piperat (*Polygonum hydropiper*), muștar-negru (*Brassica nigra*), traista-ciobanului (*Capsella bursa-pastoris*), muștar-de-câmp (*Sinapis arvensis*), iarbă-roșie sau buruiana-viermelui (*Thlaspi arvense*), strugurii-ursului (*Arctostaphylos uva-ursi*), răchițele (*Vaccinium oxycoccus* sau *Oxycoccus palustris*), *Amelanchier ovalis*, păducel (*Crataegus laevigata*), măr-pădureț (*Malus sylvestris*), moșmon (*Mespilus germanica*), scoruș (*Sorbus domestica*), porumbar (*Prunus spinosa*), măceș (*Rosa canina*), lucernă (*Medicago sativa*), sulfină (*Melilotus officinalis*), cătină-albă (*Hippophaë rhamnoides*), corn (*Cornus mas*), chimen sau săcăre (*Carum carvi*), morcov-sălbatic (*Daucus carota*), molotru sau fenicul (*Foeniculum vulgare*), brânca-ursului (*Heracleum sphondylium*), păpălău (*Physalis alkekengi*), turiță (*Galium aparine*), soc-negru (*Sambucus nigra*), soc-roșu (*Sambucus racemosa*), călin (*Viburnum opulus*), degetariță sau mohor-roșu (*Digitaria sanguinalis*), pir-târător (*Elymus repens*), trestie (*Phragmites australis*), mohor-verde sau mei-verde (*Setaria viridis*)...

Medicinale:

Se pot recolta, în decursul lunii octombrie **rădăcini (radix)**, iar după caz **rizomi (rhizoma) bulbul (bulbus)** de ferigă (*Dryopteris filix-mas*), feriguță-dulce (*Polypodium vulgare*), năvalnic (*Asplenium scolopendrium* sau *Phyllitis scolopendrium*), spânz (*Helleborus purpurascens*), ipcărițe (*Gypsophila paniculata*), săpunariță (*Saponaria officinalis*), revent (*Rheum palmatum*), ștevia-stânelor (*Rumex alpinus*), sică (*Limonium gmelini* sau *Statice gmelini*), urzică (*Urtica dioica*), sclipeți (*Potentilla erecta*), lemn-dulce (*Glycyrrhiza echinata* și *Glycyrrhiza glabra*), osul-iepurelui (*Ononis spinosa*), angelică (*Angelica archangelica*), morcov (*Daucus carota*), scaiul-dracului (*Eryngium campestre*), pătrunjel-de-câmp (*Pimpinella saxifraga*), viorea (*Viola odorata*), colțișor (*Dentaria bulbifera* sau *Cardamine bulbifera*), nalbă (*Althaea officinalis*), lumânărica-pământului (*Gentiana asclepiadea*), ghințură (*Gentiana lutea*), ghințură-pătată (*Gentiana punctata*), valeriană (*Valeriana officinalis*), scara-domnului (*Polemonium caeruleum*), mătrăgună (*Atropa bella-donna*), mutulică (*Scopolia carniolica*), tătăneasă (*Symphytum officinale*), brusture (*Arctium lappa*) - pentru plantele de un an, pelin-negru (*Artemisia vulgaris*), cicoare (*Cichorium inthybus*), vulturică (*Hieracium pilosella*), iarbă-mare (*Inula helenium*), brusture-dulce (*Petasites hybridus*), păpădie (*Taraxacum officinale*), brândușă-de-toamnă (*Colchicum autumnale*), pecetea-lui-Solomon (*Polygonatum odoratum*), steregoaie (*Veratrum album*), stânjenel (*Iris germanica*), stânjenel-galben (*Iris pseudacorus*), obligeană (*Acorus calamus*)... **frunze (folium)** sau după caz **acele** de năvalnic (*Asplenium scolopendrium* sau *Phyllitis scolopendrium*), arborele-pagodelor (*Ginkgo biloba*), brad (*Abies alba*), urzică (*Urtica dioica*), norocel (*Sedum telephium*), ciocul-berzei (*Erodium cicutarium*), iederă (*Hedera helix*), varză-albă (*Brassica oleracea capitata*), strugurii-ursului (*Arctostaphylos uva-ursi*), merișor-de-munte (*Vaccinium vitis-idaea*), ciuboțica-cucului (*Primula veris*), tătăneasă (*Symphytum officinale*), pătlagină-mare (*Plantago major*), pătlagină (*Plantago media*)... **plante (herba)** de cornișor (*Lycopodium annotinum*), coada-calului (*Equisetum arvense*), boz (*Sambucus ebulus*), lăsnicior (*Solanum dulcamara*), cervană (*Lycopus europaeus*)... **flori (flores sau flos)** de trifoi-alb (*Trifolium repens*), ciocul-berzei (*Erodium cicutarium*), nalbă-de-pădure (*Malva sylvestris*), ciuboțica-cucului (*Primula veris*), ciuboțica-cucului (*Primula veris*), siminoc (*Helichrysum arenarium*)... **scoarță (cortex)** de pe **ramuri tinere, rădăcini și tulpini** de dracilă (*Berberis vulgaris*), tulichină (*Daphne mezereum*)... **fructe (fructus)** și **semințe (semen)** de ienupăr (*Juniperus communis*), castan (*Castanea sativa*), păducel (*Crataegus monogyna* și *Crataegus oxyacantha*), măr (*Malus domestica* sau *Malus pumila*), porumbar (*Prunus spinosa*), măceș (*Rosa canina*), scoruș-de-munte (*Sorbus aucuparia*), fasole (*Phaseolus vulgaris*), verigarui (*Rhamnus cathartica*), viță-de-vie (*Vitis vinifera*), leuștean (*Levisticum officinale*), soc (*Sambucus nigra*), negrilică (*Nigella sativa*), castan-sălbatic (*Aesculus hippocastanum*), ricin (*Ricinus communis*), mărar (*Anethum graveolens*), dovleac (*Curcubita pepo*)... spori de brădișor (*Huperzia selago* sau *Lycopodium selago*), cornișor (*Lycopodium annotinum*)...

Gasteropode:

Micul-gri (*Helix aspersa*), specie de crescătorie, și melcul-de-grădină (*Cepaea hortensis*) se retrag amândoi la 20 cm în sol, unde sunt feriți de îngheț și de prădători. Sub pământ, în cochiliile de calcar închise la intrare, cad în letargie.

Insecte:

Dacă este frig afară ies din activitate furnica-galbenă (*Lasius flavus*), furnica-neagră (*Lasius niger*) și furnica-roșie (*Formica rufa*). Viespea (*Vespula vulgaris*) trăiește ultimile ei zile. Hrana puțină decimează cuibul. Doar câteva femele fecundate rămân peste iarnă în adăpost, cu misiunea de a reface la primăvară viesparul, perpetuând astfel specia.

Buburuzele (*Coccinella septempunctata*) se pun pe florile de vetrice (*Tanacetum vulgare*) pentru a mânca nectarul acestora acumulând în acest fel rezervele necesare în perioada iernii. La sfârșitul lunii octombrie, când temperatura scade puternic, ele se adună într-un adăpost unde cad apoi în letargie.

Fluturile-amiral (*Vanessa atlanta*) este vizibil pe merele și pe perele pădurețe pentru a-și face provizii, fiind acuma la a doua generație care va pleca spre sudul continentului, majoritatea exemplarelor murind însă pe drum în timpul călătoriei.

Omizile de *Proclossiana eunomia* își vor petrece iarna la adăpostul vegetației.

Crustacee:

Continuă înmulțirea racului-de-baltă (*Astacus leptodactylus*) și a racului-de-râu (*Astacus astacus*).

Pești:

Începe să depună icrele coregonul-mare sau peștele-de-fluviu (*Coregonus nasus*). Octombrie reprezintă ultima lună de înmulțire pentru păstrăvul-de-lac (*Salmo trutta lacustris*).

Pe măsură ce apa se răcește peștii răpitori se hrănesc din ce în ce mai intens. La munte pescuitul este permis doar la lipan (*Thymallus thymallus*).

Reptile și amfibieni:

Pleacă la adăpost pentru hibernare, fiecare în felul său. Șopârla-de-câmp (*Lacerta agilis*) se încolăcește sub o cioată, șarpele-orb sau șopârla-oarbă (*Anguilla fragilis*) își sapă o galerie în sol, iar în toamnele firguroase șarpele-de-alun (*Coronella austriaca*) se pune pe sub rădăcini precum vipera-neagră (*Vipera berus*). De asemenea, intră în hibernare broasca-țestoasă-de-baltă (*Emys orbicularis*). Masculii de broasca-roșcată (*Rana temporaria*) caută adăpost acum în noroi și femelele se pun sub frunzele moarte pentru a se apăra de frig și pentru hibernare.

Păsări:

Uliul-păsărar (*Accipiter nisus*): spre deosebire de ulii din nordul continentului care sunt migratori, ai noștri rămân la noi și peste iarnă. Huhurezul-mic (*Strix aluco*): uneori se pun la pândă pe stâlpi sau în locuri ridicate pentru a observa șoarecii și chițcanii pe care îi apucă cu chearele lor puternice, în liniște. Ciocănitoarea-pestriță-mare (*Dendrocopos major*): încetul cu încetul agresivitatea păsărilor scade, tolerând pătrunderea altor indivizi pe teritoriul lor. Consumul de viermi scade, în schimb crește cel de fructe, în special ghinda. Gaița (*Garrulus glandarius*): încă de pe la jumătatea lunii trecute apar și indivizi din Estul Europei care se stabilesc uneori la noi, primăvara. Pițigoii-mare (*Parus major*): mai găsește ceva insecte, chiar în luna octombrie. Țicleanul (*Sitta europaea*): fiecare exemplar tânăr, cu o femelă de vârsta lui, ocupă un teritoriu la mai puțin de zece kilometri față de cel al părinților. Încearcă să și-l extindă, devenind foarte agresivi. Caută semințe de conifere, bisamare de paltin, samare de frasin ori fructe uscate precum ghindele, jirul, alunele pe care le înfige în crăpăturile scoarței arborilor, le decortichează sau le depozitează. Pânțărușul sau ochiuboului (*Troglodytes troglodytes*): duce o viață solitară. Masculii rămân pe teritoriul lor, în timp ce femelele hoinăresc de colo-colo. Măcăleandru (*Erithacus rubecula*): odată cu apropierea iernii exemplarele care rămân la noi se apropie de locuințele oamenilor, devenindu-ne aproape familiar. Mierla (*Turdus merula*): unele exemplare pleacă în sud, spre țările mediteraniene, în timp ce altele din Nordul Europei le iau locul și se alătură indivizilor sedentari. Pitulicea-fluierătoare (*Phylloscopus trochilus*): în primele zile ale lunii octombrie pleacă spre Africa și

ultimile exemplare rămase. Graurul (*Sturnus vulgaris*): masculii, expuși la vedere, cu ciocul larg deschis, scot sunete variate, aproape metalice, imitând adesea sunetul altor păsări. Forfecuța (*Loxia curvirostra*): hoinărește pentru a găsi pădurile bogate în resurse alimentare. Se agață cu putere de conurile de molid pentru a extrage din ele semințele. Botgrosul (*Coccothraustes coccothraustes*): se deplasează în grupuri mici pentru căutarea hranei. Cinteza (*Fringilla coelebs*): masculul, uneori agățat bine pe o creangă, consumă semințe de paltin-de-munte. Cinteza-de-iarnă (*Fringilla montifringilla*): pe la începutul lunii octombrie se întorc din Țările Nordice și din Rusia cu miile, instalându-se prin păduri. Masculii au deja haina de iarnă. Porumbelul-gulerat (*Columba palumbus*): o bună parte dintre ei migrează spre Africa de Nord, unii căzând victimele vânătorilor în această perioadă. Coccoșul-de-munte (*Tetrao urogallus*): toamna se strâng în grupuri de câte 12 indivizi, separate pe sexe. Alimentația se schimbă deoarece acum consumă tot mai puține fructe, care sunt tot mai rare, reorientându-se din acest motiv spre acele rășinoase. Ierunca (*Bonasa bonasia*): găinile se alătură cocoșilor, pentru formarea cuplurilor.¹

Șoimul-rândunelelor (*Falco subbuteo*), cristelul-de-câmp (*Crex crex*) pleacă în sudul Africii, mărăcinarul-mare (*Saxicola rubetra*) în vestul Africii, fâsa-de-câmp (*Anthus campestris*), codroșul-de-pădure (*Phoenicurus phoenicurus*) și ei se întorc în Africa. Sitarul (*Scolopax rusticola*) se întoarce spre sud.

Alte aspecte: Fructele de măceș (*Rosa canina*), sunt bogate în vitamina C iar mierla (*Turdus merula*), sturzul (*Turdus sp.*) și măcăleandru (*Erithacus rubecula*) le ciugulesc pulpa. Scatiul (*Carduelis spinus*) și mugurarul (*Pyrrhula pyrrhula*) sparg coaja pentru a ajunge la semințele păroase pe care le consumă.

Pe la începutul lunii octombrie se aud ultimile pitulici-fluierătoare (*Phylloscopus trochilus*) înainte ca ele să migreze spre sud. Sunt păsări discrete, cu penajul cenușiu, greu de observat. Uneori răscolesc prin frunzele moarte în căutarea insectelor sau se agită prin tufișuri pentru a se delecta cu fructele socului-negru. Când le cunoașteți cântecul, auziți o mulțime de note cristaline, melancolice, după care le puteți identifica chiar în cazul că nu le vedeți.²

Arăturile de toamnă îi permit uliului-mare (*Buteo buteo*) ca să-și caute hrana. Așezat pe un par sau pus într-un arbore cercetează brazdele pentru a găsi acolo vreun șoarece rătăcit. Imediat ce privirea lui ageră reperează prada, își desface aripile și se năpustește rapid asupra ei. Este un răpitor comun, cu penajul variabil închis ori deschis. Îl putem vedea zburând în cercuri prin înălțimi, cu coada în evantai, cu aripile ridicate, îndreptate ușor înainte sub forma unui V extrem de turtit.³

Se vânează becațina-comună (*Gallinago gallinago*), cioara-grivă (*Corvus corone cornix*), cioara-grivă-sudică (*Corvus corone sardonius*), cioara-de-semănătură (*Corvus frugilegus*), cioara-neagră (*Corvus corone corone*), ciocîrlia-de-cîmp (*Alauda arvensis*), cocoșarul (*Turdus pilaris*), coțofana sau țarca (*Pica pica*), gaița (*Garrulus glandarius*) – cu precizarea că acum celebra pasăre-silvicultor începe să planteze ghinda –, gainușa-de-baltă (*Gallinula chloropus*), gâsca-de-semănătură (*Anser fabalis fabalis*), gâsca-de-vară (*Anser anser rubrirostris*), gârlița-mare (*Anser albifrons*), graurul (*Sturnus vulgaris*), graurul-dobrogean (*Sturnus vulgaris balcanicus*), guguștiucul (*Streptopelia decaocto*), ierunca (*Bonasa bonasa*), lișița (*Fulica atra*), porumbelul-gulerat (*Columba palumbus*), porumbelul-de-scorbură (*Columba oenas*), prepelița (*Coturnix coturnix*), rața-mare (*Anas platyrhynchos*), rața-mică (*Anas crecca*), rața-fluierătoare (*Anas penelope*), rața-cu-cap-castaniu (*Aythya ferina*), rața-moțată (*Aythya fuligula*), rața-pestriță (*Anas strepera*), rața-sunătoare (*Bucephala*

¹ Cf. Christiane Haguenaer – *Les oiseaux et la forêt*, Delachaux et Niestlé, Paris, 1997

² Cf. http://www.lasne-nature.be/pdf/bulletins/LN_103.pdf

³ Cf. http://www.lasne-nature.be/pdf/bulletins/LN_99.pdf

clangula), rața-lingurar (*Anas clypeata*), rața-sulițar (*Anas acuta*), rața-cârâitoare (*Anas querquedula*), rața-cu-cap-negru (*Aythya marila*), sitarul-de-pădure (*Scolopax rusticola*), stâncuța (*Corvus monedula*), sturzul-de-vâsc (*Turdus viscivorus*), sturzul-cântător (*Turdus philomelos*), sturzul-viilor (*Turdus iliacus*), turturica (*Streptopelia turtur*), iar fazanul (*Phasianus colchicus*) și potârnichea (*Perdrix perdrix*), cu începere de la 15 octombrie.⁴

Mamifere:

Liliacul-de-seară (*Nyctalus noctula*): indivizii migratori au plecat deja în Sud, uneori la mai mult de o mie de kilometri distanță. La exemplarele sedentare li se alătură exemplarele venite din Nord pentru hibernare. Liliacul-urecheat (*Plecotus auritus*): masculii și femelele se urmăresc chițâind. Cuplurile care se formează acuma se destramă imediat după împerechere.

Ariciul (*Erinaceus europaeus*) intră în hibernare pe sub grămezile de crăci, rămânând în amortire, la adăpost de frig și de ploaie, ieșind totuși din când în când spre a se hrăni atunci când vremea devine mai blândă.

Hermelina (*Mustela erminea*) își schimbă blana de vară cafenie-deschisă cu cea de iarnă, albă ca helgea, cum spun oamenii de pe la noi, doar capătul cozii rămânându-i negru. Trăiește la marginea mediilor forestiere, în biotopuri variate, hrănindu-se cu mamifere până la mărimea unui iepuraș.⁵

Cerbii-carpătini (*Cervus elaphus*), căpriorii (*Capreolus capreolus*), caprele-negre (*Rupicapra rupicapra*), năpârlesc în luna octombrie iar mistrețul (*Sus scrofa*) este deja în haina de iarnă completă. Capra-neagră are acuma blana de culoare cenușie închis. Încep împerecherile la cerb-lopătar și capră-neagră, continuând totodată la cerbul-comun, care umblă acum în cârduri. La fel, la mistreț (*Sus scrofa*) reproducerea este în toi, vierul degajând un miros puternic în toată perioada.

Se vânează bizamul (*Ondatra zibethica*), capra-neagră (*Rupicapra rupicapra*) - exemplarele de selecție, iar exemplarele de trofeu începând din 15 octombrie căpriorul (*Capreolus capreolus*) - exemplarele femele; masculii numai până la 15 octombrie, cerbul-carpătini (*Cervus elaphus*), cerbul-lopătar (*Dama dama*) câinele-enot (*Nyctereutes procyonoides*), dihorul-comun (*Mustela putorius*), hermelina (*Mustela erminea*), jderul-de-copac (*Martes martes*), jderul-de-piatră (*Martes foina*), marmota (*Marmota marmota*), mistrețul (*Sus scrofa*), muflonul (*Ovis aries musimon*), nevăstuica (*Mustela nivalis*), șacalul (*Canis aureus*), viezurele (*Meles meles*), vulpea (*Vulpes vulpes*), ursul (*Ursus arctos*) - cu începere de la 15 octombrie.⁶

Alte constatări: La Năsăud (47° 17' N, 24° 24' E) ziua scade în decursul acestei luni cu 1 oră și 38 minute, astfel: în prima zi lumina pierde 4 minute, în următoarele 3 săptămâni complete câte 23 minute în fiecare săptămână, respectiv 22 minute în săptămâna a 4-a, iar în ultima zi din lună 3 minute, rezultând astfel un total de 98 de minute. Totodată în noaptea de 28 spre 29 octombrie ceasul nostru trece la ora de iarnă.

Gavrilă Neamț - EUROPEA ROMANIA

⁴ Cf. www.vanatoare-vanator.ro

⁵ Cf. http://www.lasne-nature.be/pdf/bulletins/LN_99.pdf

⁶ Cf. www.vanatoare-vanator.ro